

אקטיביזם מילולי בקאדילאק מהודר

כך, למעשה, נשאר המנגנון המסתורי של רוחות-הרפאים על כנו גם אחרי שרפאל התרחק. לכאורה, מעניני העליה.

אך הירדן — כפה

ברגע זה יצחק רפאל הנהו כח במדינה — כוח פוליטי, כוח כלכלי וכוח מפלגתי.

כאיש כלכלה, כוחו של רפאל גמיש וחזק כפלדה עזינה. איש אינו יודע בבטחה עד לאן הגיע בדיוק, אם ישב בישיבות ספורות עם מנהלי חברת קרסאר, מיציר קרטיב-ארטיק (שחלק ממניותיה רשומות רשמית על שם גיסו של רפאל, שלמה פישמן, בנו המאומץ של הרב מיימון), אם נראה בחברת בעלי בתי-החרושת לחלקי מכונות, יצרני רמזורים וקופת פלדה, אם נקשר שמו ב"מפעל זכוכית שפשט את הרגלי, אם הסתובב בחברת הנאשם בהברחת בדים וינטור, הרי עורך מחשבת רבות בלב איש דתי, אולם בשום מקום לא רשומה אף מניה אחת על שמו של יצחק רפאל-חרפל. רפאל הוא הרבה יותר פיקח.

כאיש פוליטי, הגיע רפאל לדרגת מדינאי. האיש שלא שרת מעולם בשום יחידה צבאית, שעשה קאריירה בעורף שעה שמיטב הנוער נפל בחזית, האיש ששרד-בסתיו רואה בו ארכיטיפוס של השחיתות הצ'יבורית — איש זה הפך לחבר מרכזי ורבי-השפעה של ועדת-החקירה והבטחון, אחד הדוברים המצלצלים ביותר למלחמת-מנע ולשיחורור ירושלים העתיקה. הוא עורר הד עולמי כי שהכריז בפאריס, לפני כמה חדשים, הכרזה אקטיביסטית מהדהדת. חייהם של רבבות צעירים מושפעים, כיום, עלידי מעמדו ה"פוליטי של אקטיביסט מילולי זה.

כאיש מפלגה הפך רפאל לאחד הכוחות המרכזיים להטלת הכפיה הדתית על האזרח, באמצעות קנוניות קואליציוניות מסובכות וגאוניות. האיש שרמתו המוסרית הפכה לשבדבר בתצי תריסר בירות, הוא המטיף העיקרי לחוק המונע נשואין אזרחיים ו"שחיתויות לאשה. באותה שעה מתהה רפאל אחד המכשולים הגדולים ביותר להרמת קרנו של הציבור הדתי בארץ, והוא גורם לציבור זה, ולשמה של דת ישראל, נזק שקשה לאמרו.

אולם כל אלה ענינים של מה בכך. מעל לכל, מהווה יצחק רפאל סמל למציאות הפוליטית במדינת ישראל מיום הקמתה. הוא הארכיטיפוס של המעמד החברתי השליש במשטר זה, אשר אפשר לקרוא לו, למען הדיוק, בשם קדיאלקרטליה.

אהבת חינם

כמעט ואי-אפשר להאשים את יצחק רפאל כפרט. סביבתו סובלת אותו. מאות אנשים ועשרות מוסדות ציבור מרכזיים יודעים את רקע חייו, את מעלליו, את שחיתותו, את הוללותו, את קנוניותו, את חוסר המימנותו והגינותו בעניני הציבור, את חוסר אחריותו לקרנות האומה ולנסכיה. כל האישים והמוסדות האלה מניחים ומאפי שרים בשתיקה מחרידה, בגלל שקוללים כספיים, או אישיים, או מפלגתיים, או שלטוניים, לאיש זה לייצג מפלגה גדולה, ציבור דתי נרחב ומכובד, את יהדות העולם ואף את מדינת ישראל עצמה. הם מאפשרים לו לחתך דעה קובעת ורבת-השפעה בעניני מלחמה ושלום. אף ראש הממשלה, דויד בן-גוריון, החייב שבוע פומבית להגנותו.

אלה העובדות המכריעות. הן ההופכות אותו לדמות וסמל, לאישיות אשר חובה ציבורית ועמנונית היא לנתח את פרשת חייו. כי חפצו זה הוא גורם לדיומא-ליזציה לאומית, והוא, אולי, הסכנה חזית מורה ביותר המאיימת ברגע זה על המדינה. רפאל עצמו אינו שותף לחששות אלה. נאנה הוא, השבוע, באוניה כתב העולם הזה: "הזר גורלו של איש ציבורי להיות מושמץ עלידי מתנגדיו על לא עוול בכפו." כנראה לתלמיד חכם, סיכום: "על שנאת חינם אשוי באהבת חינם."

מפלי איש שאינו רגיל לעשות דברים חינם, היתה זאת הבטחה יפה.

בין שפירא, שהוא איש נקי-כפיים, לבין רפאל. הסיעה המשותפת, הרשימה המאוחדת, התפלגה. שפירא יסד את הרשימה המרכזית. רפאל הכריז עליו מלחמת חורמה, הפקיע את השם הקודם, פתח במסע-בחירות פנימי.

המלחמה היתה בלתי-שווה. שפירא האשים את רפאל ב"שיא השחיתות החברתית ו"התנועתיות", גייס את דעת-הקהל נגד יריבו תחת דגל המוסר והצלת המפלגה. רפאל לא יכול היה לענות באותו מטבע, לכן ענה במטבע ממש. שוב יצאו ההוראות לרוחות הרפאים להעביר כספים לארץ. דטנר סיפק את הסכום הגדול ביותר מטהראן. אונגר וייס לא פיגרו אחריו. בישראל עזר יחיאל שלכטר, אחד מגיבורי פרשת התת-שר ריוני ברג. בסך הכל הוציא רפאל למעלה מ-60 אלף לירות, שהוצאו על ראשי תמולות ול"עסקני הפועל-המזרחי במעברות וישובי ער"לים. גם פרטי מיכצע זה שמורים במערכת.

למרות כל זה נוצח רפאל באופן מכריע. הוא זכה רק ב-23% מן הקולות.

אשת המנהיג. נאודה, גם היא עסקנית ציבורית, רגיזה לקרוא ל"עצמה". נאודה ב"יהודה" על שם אביה יהודה לייב הכהן מיימון.

לו היה שפירא נאמן לסיסמותיו, היה צריך עתה להתכר עם סיעת למפנה. ה"מייצגת את ההתישבות העובדת ותנועת הנוער של הפועל-המזרחי. הוא עשה את ההיפך. מתוך שיקולים טכסיים ואישיים, התקשר שוב עם רפאל, הציע לו פשרה.

אלא שבינתים נתגלתה שעוררית דטנר. יריבי רפאל, שנתרגזו על העברת הכספים מטהראן למערכת הבחירות הפנימית נגדם, התלוננו בסוכנות. מבקר הסוכנות גילה את עיסקת הכספים (אם כי לא את שאר פעולות דטנר, בשרות רפאל, שהיו הרבה יותר חשובות).

רפאל לא יכול היה להישאר בסוכנות. שפירא הציע לו "פשרה": שיישאר בכנסת ויחזר על תפקידו כמנהל מחלקת העליה בסוכנות. רפאל הסכים, אך הציג תנאי מ"פרוש שמקומו לא ייתפס עלידי יעקוב גרינברג, איש שפירא, אלא עלידי שלמה זלמן שרגאי, עמו קיווה להגיע להסכם מ"סויים. וכך קרה:

שרגאי, שנאלץ לנטוש את עיריית ירד שלים אחרי כשלונו שם, הפך מנהל מחלקת העליה. קודם לכן הסכים עם רפאל שרוחות הרפאים שלו לא יסולקו, או שיוחלפו ברד חותרפאים אחרות.

גיר-רפאלק דרש כי שלושת גיבוריה העיקריים של פרשת דטנר — דטנר עצמו, חיים שדמי בקושטא ואונגר בפאריס — יסולקו. אונגר קיבל פיצויים במטבע-חרוץ, ירד עם אשתו, שאף היא קיבלה פיצויים. לארגנטינה הרחוקה. במקום דטנר בא יוסף ("יוסט") בן-ניסן, איש רפאל. במקום שדמי בא מרדכי פסל, קרוב משפחתי של רפאל.

דוב צחור, מראשי סיעת רפאל, נשלח לבומביי. ברוך דובדבני, המקשר המעופף בין דטנר ורפאל, בא במקומו של אונגר בפאריס כשהיה צורך לסלק גם את דובדבני, בא במקומו נפתלי בן-מנחם, מוכירו הפרטי ואיש אמינו של רפאל.

(המשך מעמוד 6)

באותה תקופה סיפר עתונאי ישראלי כי לונדון כי קצין של הסקוטלנד-יאוד סיפר לו, במסיבה דיפלומטית, שהמטרה הבריטית תשתדל להציק לרפאל ככל האפשר, לא מתוך תקווה לגלות משהו מסוים, אלא כדי שלא ירגיש את עצמו חופשי מדי בפעור לחייו.

ידר טהראן

מכז רוחות-הרפאים של רפאל, שמע הציבור הישראלי רק שם אחד, שהתפרסם ברבים: שמו של יהודה דטנר (40).

מעטים היו מנחשים כי דטנר יזכה א"י פעם לכבוד כזה. הוא היה שמש קטן בבית ספר דתי בבני-ברק, איש-אגרוף של המפלגה, שהצטרף בשעתו לסיעת יצירה ובגין של רפאל. במלחמה העולמית התגייס לצבא ה"בריטי, שימש עוזרו של רב צבאי, עורך רעמי-צחוק כאשר נתגלה לא פעם במקומות אשר אין מצפים למצוא בהם רבנים צבאיים ועוזריהם.

הנסיון שרכש באירופה בעברו כחייל מארץ לארץ, הקנה לו את הזכות האוטומטית להתקבל כפקיד במחלקת הקליטה של הסוכ"ג. שם מצא אותו רפאל כשעלה לגדולה במחלקת העליה. דטנר נשלח כמנהל משרד-העליה למרסיי.

כהגותו של דטנר היתה קצרה, אך מפוארת. גם הידידים הרבים שקנה לעצמו במועדוני הלילה של העיר לא עמדו לו כשנתגלה גרעון גדול בקופת הסוכנות במקום. רפאל הסיק את המסקנות, העביר את דטנר ל"טהראן. בעיני הרבים היה זה העברת-עונשין מוצדקת למקום נידח ומרוחק.

רק מעטים ידעו כי דחיק טהראן היתה או צומת בינלאומי, מרכז עצום להברחת בין המזרח והמערב. דטנר לא השתעמם במקום. הוא הסתובב לעתים קרובות בצפון איראן, בקירבת הסוכנות הסובייטי. הנימוקים היו לאומיים. התוצאות לא כל כך.

חוקרי הסוכנות היהודית התענינו משום מה בפעולותיו המסתוריות של ילד-טהראן זה. חוקר אחד שוגר, אך לא הגיע לתודתו הודות להתערבות מסתורית של אישיות מסוימת במשטרת טהראן. החוקר השני, ד"ר נחום גיר-רפאלק, הגיע ומצא דברים מענינים. אחד הפרטים הפך מיד לאגדה בפי כל. נסתבר כי דטנר העביר את מכונתו הפרטית במטוס על חשבון הסוכנות מטהראן לאירופה, כשביקר שם לרגל עסקיו. הסתם מכונת היא לוקסוס אשר גם ראשי ממשלה מרשים לעצמם רק לעתים נדירות ביותר. קניית מכונת ב"פאריס היתה זולה יותר.

אולם לא זה היה עיקר פרשת דטנר. מבקר הסוכנות גילה כי סוכמים גדולים מאד נעלמו מטהראן והועברו לארץ. דטנר סולק זמנית.

אם נתגלתה הפרשה בכלל, ואם לא הוע"ה מיד דטנר לרדן פוליטי, הרי יש לחפש את הסיבות בהסבוכת ה"סיעתית בתוך הפועל המזרחי. היא מסילה אור מזור מרשמת ה"מעמדה של הסוכנות היהודית בענינים אלה.

"שיא השחיתות"

הכנסת השננה נבחרה בשנת 1951. סבעי היה עצמי רב-פעלים כמו רפאל רצה לשריין לעצמו מקום בטוח. הוא הצ"יח ליהצו למקום השלישי של רשימת ה"פועל-המזרחי. לבקיעול את תודתו נתגלה רפאל שוב כאדם נדיב-לב: הוא נתן הוראה לדטנר להעביר ערב הבחירות סכומים גדולים לקרן הבחירות של מפלגתו, הסכומים, ש"פרטיהם שמורים במערכת העולם הזה. הוע"ברו עלידי דטנר, להלכה כתרומות יהודי איראן להפועל-המזרחי.

לרוע המזל, זכתה המפלגה רק לשמונה מקומות בכנסת. במקום התשע עמד יעקוב גרינברג, ידידו האישי של משה שפירא. הלה סבר כי אין זה הוגן שרפאל יקוד ויהנה בשתי החחונות, דרש ממנו לחזר על כסאו בכנסת לטובת גרינברג. רפאל לא חלם על כך.

כך התפרקה השותפות ה"סיעתית הנושנה

הגיון ורגש מתומריים

עוד סטודנט כרשימה. ולא זו בלבד, אלא שהוא גם האלף ברשימה. מספרו הוא (982/1000). ובכך, נצרות, לסטודנט התל-אביבי בן ה-22 זה, יש כתבי-יד נהדר, ומכתביו, פרט לעניין שיהיה בהם, יהיו גם הנאה אסתטית.

כיוון שקשה להימנע מפרטים תיאוריים, הוא רואה צורך לומר שקומתו בינונית, שערו שחור ושטחי התענינו-תו העיקריים הם מדעי החברה והכלכלה ותחביביו — "מוסיקה, ספורט וכל ה"שאר" (מלה גדולה, "כל השאר"). למרות החברה המעניינת והמהנה, בה הוא נמצא עתה, אוהב הוא בשעות הפ"נאי להתכתב עם נצרות, ואפילו נערים, ובאוספו הגדוש נמצאים מכתבים מאר"צות-הברית, אנגליה, ספרד, הולאנד, ה"פיליפינים ואפילו צ"לי. סי סניור, נסיונו הגדול לימד אותו שלאחר תקו"פת מה של התכתבות יורד המתח. אורך התקופה, אומר הוא, תלוי בבני הזוג עצמם, בנקודת משבר. רצוייה, לדעתו, פגישה בין החברים לעס, ובצורה זו עובר לעתים הקשר הכתוב לקשר של ידידות חי.

"תל-אביבית", מסיים הוא, "בגיל 20-17 שתיאיתי, תוכל למצוא בי — ובתחילתה כמובן במכתבי, אדם מבין, תיסט ועירני הרוגל בהגיון, אולם הנותן אפשרויות חמרון גם לרגש ובהתאם ל"כך מבטוט חלם מהחיים — למרות כל הקשיים."

אחרת...

המכתבים השבוע, ענינים הרואות, א"י נם מהחיים סכנה למדאם דה-סיבנייה באילודו צ'סטורפילד. ה"ס בנאליים, מ"ה סכום. כזה הוא מכתבה של (982/1001) הכותבת בחמש שורות שהיא ב-17.5, שיש לה סימפטיה מיוחדת למשחק, ל"ספרות טובה, ומוסיקה. היא אוהבת ל"ערוך טיולים לארבה ולרחבה של הארץ, היתה חברת תנועת נוער. "מעוניינת להתכתב עם חבר בגיל 20-18, כמובן אם יש לו מה לכתוב, כי אחרת..."

נוער מחפש את המכתב

"גיל 20", כותב (982/1002), "מקצוע — חקלאי, תולדות חיים — תעודת בג"רות, צה"ל. חובבות — מחוץ לכל ה"דוש, מחשבה על בעיות שונות ונסיון לפתור שלא בדרך המקובלת. "שיטת או דרך חיים — סטייה ללא רתע מן המוסכמות, בעת הצורך. "הסיבה לכתיבת מכתבי זה נובעת משום שנכנסתי לפני כחודשיים למושב חדש, החסר כמעט לחלוטין נוער. לכן ברצוני להתכתב ולמלא בדרך זו מעט מן החסר."

כתובנה לו, איפוא, מלה טובה.

אשה הכתיבתה

(982/1003) היה נוהג להסתכל בביטול ובכזו, "אלה שאין בהם הכוח להושיע את עצמם ונצרכים לעזרתה של אשה." מה הכתוב מדבר. אחרי שהרגיש זמן מ"ריקנות איומה ואין אני מוצא טעם ותוכן בחיים", פנה אל הודוה רותי, שעטה תמיד מושט לעזרה. ובכך, ובכך, רשות הדיבור ל" (982/1003):

"פעם מצאתי את התוכן כשהייתי ב"חום לילמודים. אלא שבעברתי את חברי גות הבגרות, שוב אותו מצב הרוח... עליך לדעת שמיום שיצאתי לאחיר ה"עולם עמד הגורל, גורל חיי מנגד. מ"עולם על שיתף עמי פעולה. נהסוך הוא. פגע בי פגיעות חדות בחיבוי השחונה עד שמתה כליל את בת הצחוק מש"תותי..."

"עתה משרת אני בצבא בסביבות חר"פה. לפיכך רוצה אני, ליתר דיוק, מ"בקש אני ממך להביא לידי התכתבות עם חפאיית דחאק... שכחתי לציין גילי שהוא 19. על הכותבת להיות בגיל 18-16."